

Finnugor kaleidoszkóp

A mariföldi Joskar-Olában 2008 szeptemberében tizedik alkalommal ülésezik a finnugor népek íróinak küldöttsége

A finnugor szóval többnyire a „nyelvtan és nyelvtudomány” tematikája kapcsán találkozott többségünk, a népek felsorolásával ritkábban, leírásukkal, jellemzésükkel pedig kivételszerűen.

Maga a szűk szakma is szinte kivétel nélkül csak a nyelv kérdéseivel foglalkozott, majd e kérdés kapcsán létesített személyes kapcsolatokat, később pedig nagy találkozókat a rokonság képviselőivel.

Idővel ezek a keretek is szűknek bizonyultak, egyre többeket kezdett érdekelni maga a rokonnnyelvet beszélő nép és a rokonnnyelven létrejött műveltség. A tudósok mellett színre léptek a költők és írók. Érthető logikával: ha a finn rokon nyelv, a Kalevala pedig ezen a nyelven jött létre, akkor a többi rokon nyelven is létezhetnek még ismeretlen értékek.

Szaporodni kezdtek a személyes ismeretségek, barátságok, majd a nagyobb szabású találkozók, rendezvények, s mára szinte követhetetlen a száma (és sorszáma) a legkülönbözőbb tematikájú, gazdag programú összejöveteleknek.

Mostani találkozóink azért nevezetes, mert túl a kerek, a tízes számon, 1989-ben itt, Joskar-Olában „született meg” a finnugor írók rendszeres összejövetelének terve, felépítésének, működésének rendje. Lelkes, hangulatos, indulatos, szókimondó gyűlés volt ez, amelyet a moszkvai tekintélyek jelenléte sem fogott már vissza. A konferencia sikere nagymértékben Miklaj Ribakovnak, a Mari Írószövetség azóta elhunyt vezetőjének köszönhető, akit az itt megalakult Finnugor Írók Társulata elnökévé választott.

Határozottsága, kezdeményező készsége, kedvessége, ötletessége életképessé tette a formálódó társaságot.

Lehetetlen az eddig lezajlott kilenc konferencia eredményeit röviden is felsorolni, méltatni, tanulságait összefoglalni. Hagyománnyá vált például két- és többnyelvű antológiák készítése, friss irodalmi szövegek mellett klasszikusok bemutatása. A bemutatásból a folklór sem hiányozhat. Megvalósult az a törekvésünk is, hogy a fordítás igényes munkájára ne csak ismert, jelentős költőket kérjünk fel, hanem a rokonnnyelvek kutatásával foglalkozó fiatal filológusokat, irodalmárokat is. Akiknek a száma fokozatosan növekszik.

Domokos Péter

A hantik (osztjások)

A hanti nyelv az uráli nyelvcsalád obi-ugor ágához tartozik. A hantik Nyugat-Szibériában, az Ob mindkét partján, annak középső folyásától a torkolatig benépesítették a mellékfolyókat. A legkeletibb hantik a Vah és a Vaszjugan völgyében laknak, a legdélibbek az Irtis, a Demjanka és a Konda vidékén, a legészakibbak a Jeges-tengerhez közel. Többségük a Hanti-Manysi és a Jamal-Nyenyec Autonóm Körzetben él, de a Tomszki Területen is laknak hantik. Lélekszámuk körülbelül huszonkét és félezer fő. A hagyományosan élő hantik réntenyésztéssel, halászatlan és vadászattal foglalkoznak. Egységes nemzeti nyelv híján a hanti nyelv csak nyelvjárásokban él.

JEREMEJ AJPIN A Mester éjszakája, avagy a „Januári Folyó”-ban

*Nehéz írni a szerelemről –
Szeretni még nehezebb.*

Egyszerűen szép volt a Januári Folyó...¹

Reggel, amikor a buszra vártam a hotel előtt, úgy éreztem, hogy hirtelen világosabb lett minden. Önkén-

telenül balra néztem, aztán jobbra. És megláttam őt. A nádszál vékony lányt. Minden világos volt rajta. Egészen áttetszőnek tűnt. Mintha általa az Atlanti-óceán fodrozódó vize is átlátszó lett volna a homokos parton. Valószínű, az ő világos színű ruházatától tűnt ilyennek. Az egész nő világosban volt. Világos, ritka-pettyes rövid kosztüm. Világos haj. Fehér arc. Nap-nem-érintette kéz. Nap-nem-érintette láb. Mintha még az élet sem érintette volna meg... Északi nő, gondoltam róla.

Készt a buszunk. Fél szemmel követtem őt. Azonnal elkapta a tekintetemet. És nézett rám. A szokásosnál kicsit tovább tartotta rajtam a szemét. Aztán az óceán felé fordult, előhúzta kistáskájából a napszemüveget, feltette, ráérősen fel s alá járkált a hotel előtti kis téren, senkivel sem elegendett szóba a buszra váró kong-

¹ Rio de Janeiro város a dél-amerikai Brazíliában. Neve portugálul: Januári Folyó (szó szerint: a folyó januárban), ugyanis 1502 januárjában érte el a Rio de Janeiro-i-öblöt Andreas Gonçalves és Amerigo Vespucci. Lakói: indiánok és az indiánokkal keveredett portugálok, spanyolok, olaszok és négerék (meszticek és mulattok).

Nagy Katalin összeállítása

Köszönet a Finnugor Világkongresszus Magyar Nemzeti Szervezetének

resszusi küldöttek közül. Pontosabban nem is járkált, hanem szinte siklott a föld felett, mintha nem is érintette volna a kövezetet. Annyira könnyű volt. Bár ragyogóan sütött a nap, nem volt szüksége a szemüvegre. Amikor újra feléje néztem, már a homlokára tolta sötét napszemüvegét, és magasba emelt fejjel, akár egy madár a felrepülés előtt, elgondolkodva meredt a távolba, bámulta az óceán morajló hullámain.

Végül megjött a buszunk.

Az autóbuszon tölem balra, egy székkal előbbre ült le. Jobb lábát maga alá húzta, és félig felém fordult. Mi Évával, a tolmáccsal, a Costa Rica-i² Beatrice-szel és a norvég-lapp Leyffel négy székre telepedtünk le egymással szemben. A közelünkben foglalt helyet az argentin Horhe és a hondurasi³ Roy. Mögöttük ült Kaori, a fehér, hallgatag ainó⁴ lány Japánból, Sapporóból. Ez a mi „kis körünk” az őslakos népek képviselőiből állt. Ezen kívül volt még a „középső kör” meg a „nagy kör”. Szomszédaink igen élénk diskurzust folytattak angolul. A Rio-5 konferenciáról beszéltek. Ezen fogják megvitatni a Föld Chartát.⁵ Arról folyik a beszélgetés, hogy hogyan tudunk életben maradni a XXI. században. Aztán megszólalt Beatrice. Ő volt a Costa Rica-i Föld Tanács koordinátora, illetve ennek a fórumnak az egyik szervezője. Röviden felvázolta, hogy mi vár ránk a két-hetes munka során. A világos ruhás északi lány érdeklődéssel hallgatta a beszélgetést.

Autóbuszunk az óceán menti szerpentinén kanyargott. Fent a sziklákon, szinte a víz fölötti területen. Tizenöt-husz perc múlva megérkeztünk a magasban fekvő Seraton Hotelhez. A buszból kiszállva nyomban egy bábeli nyelvzavar kellős közepébe kerültünk, és el is merültünk benne. A világos ruhás északi lány eltűnt valahova. Legközelebb a szünetben láttam. Moszkvába kellett telefonálnom. A telefonautomaták a válaszfal mögött voltak, a terem sarkában, ahol a kongresszus sajtóközpontja működött. A sajtóközponthoz érve vettem öt észre. Egy asztalkánál ült fülhallgatóval a fején, és elmélyülten dolgozott notebookján.

A Seraton kétségtelenül Rio de Janeiro legegyszerűbb hotelje volt. Egy sziklán magasodott, annak a kis öbölnek a partján állt, ahol a strand is volt, a strand fölött az

uszoda, az uszoda körül pedig az amfiteátrum kókuszpalmák, trópusi növények és napernyők árnyékában, az étterem viszont a szabad ég alatt működött. Miután megebédeltem, egy csésze kávéval leültem egy, az uszoda melletti fehérmárvány asztalhoz a gomba alá. A tömeg Rio ezen édeni sarkában nyüzsgött. Ki kávézott, ki a víz mellett napozott, ki az óceánban fürdött, vagy a medencében lubickolt.

Búzavirágkék óceán.

Világoskék ég.

Aranyló nap.

Simogató szellő.

Fejünk felett a pálmafák leveleinek lágy susogása.

Az óceán tompa, egyenletes lélegzete.

Néztem az óceánt. Káprázatos, soha sem fáradsz el az elevenen áramló víz nézésében. Különösen az óceán vagy a tenger vízében. Na meg a folyóiban.

Az óceán ringató moraját hallgatva körbenéztem az uszoda környékén. És ekkor megláttam a reggel felfedezett, északi útítársnőmet a világos ruhában. Elindult asztalaink felé, kezében egy csésze kávéval. Kereste, hova üljön le. Felálltam, intettem neki. Meglátott, arcán udvarias amerikai mosoly jelent meg.

– Üdvözlöm! – mondtam.

– Üdvözlöm! – mosolygott megint.

– Foglaljon helyet – azzal rámutattam az asztalomnál lévő üres fotelra.

– Köszönöm – válaszolta.

Az asztalra tette a kávécsészét. Közelebb toltam a fehér műanyag fotelt, leült.

– Milyen benyomása van a konferenciáról? – érdeklődtem.

– Kellemes – felelte.

Hallgattunk egy darabig. Aztán érdeklődni kezdtem:

– Bocsásson meg, hogy...

– Seleste vagyok – mondta. – Selestének hívnak.

– Melyik országból jött?

– Kanadából.

– Kanada – nagy ország...

– Edmonton – pontosította. – Edmontonból jöttem.

– Ó, Edmonton? – csodálkoztam.

– Ismeri Edmontont?

– Igen, jártam ott.

Eszembe jutott az első, hat évvel ezelőtti kanadai utazásom...

Másnap, amikor beléptem a Seraton Hotel halljába, ismét azt éreztem, hogy megint világosabb lett, mint általában lenni szokott. Bementem, megálltam, körülnéztem. És a hall távolabbi sarkában könnyű bőrfotelban, az újságírók és a sajtó képviselőinek társaságában megpillantottam Selestét. Amikor észrevett, felállt, mosoly-

2 Costa Rica közép-amerikai köztársaság Nicaragua és Panama, valamint a Csendes-óceán és az Antilla-tenger között. A spanyol gyarmatosítók a XVI–XVIII. század folyamán csaknem kiirtották az indián őslakosságot.

3 Honduras közép-amerikai köztársaság, Kolumbusz fedezte fel. A gyarmatosító spanyolok itt sem kímélték az őslakosságot. Lakói: indián, mesztic és néger.

4 Az ainó a japán szigeteken élő őslakos nép.

5 A Föld Charta tulajdonképpen egy nyilatkozat a XXI. században élő igazságos, fenntartható és békés globális társadalom kialakítását célzó alapelvekről.

gott szinte mindent beragyogva, és integetett nekem. Válaszként én is feemeltem a kezem. Ma tiszta tarka volt. Széles, hosszú, bokáig érő világos-virágos szoknya és ugyanolyan kabátka volt rajta. Mintha erősebb lett volna a fény az ő világos öltözetétől. Nem szándékoztam odamenni hozzá. Nem akartam megszakítani a kollégáival folytatott élénk beszélgetését...

Este fogadás volt. Sokáig, talán negyven percig vittek bennünket valahova autóbuszokkal. Végül megérkeztünk. Talán valami elővárosba vagy peremvárosba. Már sötétedett, nehezen lehetett látni. Kitért kapuk. A lámpák alatt tiszta sétányok. A park mélyén fényárban úszott egy háromemeletes villa, hatalmas oszlopokkal. A trópusi fák árnyékában egy patak és egy mesterséges tó. A sok nyelven zsongó tömeg tavaszi vízárként hömpölygött a villa parkjában, illetve első emeletén. A pincérek fáradhatatlanul rohángáltak az ünneplő kúriában.

Seleste nem volt ott az estélyen. Csak a fogadás végén jelent meg... Sötétvörös estélyiben. Testéhez simuló szűk, földig érő ruhában. Ez a ruha még karcsúbbá tette, de nem volt hivalkodó. Igaz, csaknem a derekáig ért az oldalvágás. De csak akkor nyílt szét, ha nagyobbat lépett...

A ház lépcsőin lesétáltunk a patakhoz, és leültünk a fotelokba. Odajött hozzánk az egyik pincér, tálcáján talpas poharakkal, a másik meg szendvicsekkel. Koccintottunk, és ittunk a Januári Folyó felvirágzására. Pontosan így fordítható le franciáról Rio de Janeiro neve.

Lábunknál halkán csobogott a víz. Valahol a sötétben vadkacsák lubickoltak. A ház felől a tömeg tompa moraja hallott. Hallgattunk. Aztán megkérdeztem:

- Hogy-hogy ilyen későn jött, Seleste?
- Rengeteg munkám volt.

Faggatni kezdtem a munkájáról. Ó, mindig sok munkám van, mondta. Sok mindenre kell időt szakítanom: a fórumra, a sajtókonferenciára, interjút kell készítenem ismert politikusokkal, híryanagot kell összeállítanom és elküldenem a saját országomba. Egyszóval, bőven van munkám, nem érek rá unatkozni.

Ittunk még a borból. A legjobb fajtából való volt.

Ekkor megjelent a tolmácsom, Éva. Cseh származású volt, tudott néhány nyelven, és nem fordított rosszul. De arra jöttem rá, hogy mindig alkalmatlan időben jelent meg, amikor a legkevésbé kívántam. Most azzal állt elő, hogy a házigazda akar velem beszélni. Őt is, mint sokan másokat, érdeklí Szibéria, Oroszország, az osztjások és a vogulok sorsa, helyzete. A feleségével vár a kastélyban, az első emeleten. Ott van a vendégfogadó szoba...

Seleste érdeklődött Szibéria iránt, a föld iránt, ahol élek. Mindenütt hó és jég. Más semmi. A nyár, igaz,

hogy rövid, de olyan meleg, mint Rióban. A házamat pedig nagyon könnyű elképzelní. Le kell ülni a homokos parton arccal az óceán felé. Otthon nálam ugyanolyan fehér homok van, mint itt a strandon. Csak az Atlanti-óceán helyett egy kék folyó található. A hátam mögött pedig a városi épületóriások helyett fenyőfák – csupa zöld fenyves mindenütt. Ezekben a fenyvesekben, a meredek parton van az én házam. Úgy tűnik, hogy önöknél sem rosszabb, mint Rióban, mosolygott Seleste. Így van, hagytam rá. A szülőföldem mindenféle édenkertnél jobb...

Halk zene szólt.

Az utca felől az asztalunkhoz jöttek a helyi utcai árusok, a barna bőrű brazilok, és szerényen ajánlgatták egyszerű portékáikat. Szuveníreket, déli édességeket és más egyebeket. Amikor rájöttek, hogy nem beszélünk portugálul, békén hagytak bennünket. Csak a trópusi virággyászok virágainak nem tudtunk ellenállni. Most meg vándorzenészek szegezték tekintetüket a fehér lányra, és kérdés nélkül azonnal játszani kezdték saját dallamaikat. Ilyenkor a férfi nemnek illendő a zsebébe nyúlni, s adni nekik néhány rialt.⁶

Megfogtam Seleste asztalon fekvő bal kezét. Lassan, egyenként kiegyenesítettem félig öklöbe hajlított ujjait, és szinte egészen a nyitott tenyere fölé hajoltam. Egyáltalán nem értettem a tenyérjósláshoz. A tenyérvonalak közül csak egyet ismertem, az életronalat. Az övé örvendetes volt, és szépen kirajzolódott. Seleste udvariasan kíváncsiskodni kezdett:

- Mit néz?
- Az életronalat – mondtam.
- Na és, milyen?
- Ön sokáig fog élni – mondtam, majd alig hallhatóan hozzátettem: – és boldogan.

– Köszönöm – válaszolta.

Kis szünet után így szóltam:

- Lehet, hogy Szibériában.
 - Ez van megírva? – húzta fel kérdőn a szemöldökét.
- Úgy tűnt, hogy félelem villant meg a szemében. De nevetve megnyugtattam:

- Ez csak vicc volt. Csak vicceltem.
- Szibériában volt... Na, az a hogyishívják, ahol a politikaiakat büntetik... Olvastam az önök Szolzsenyicinjét...
- A Gulag?
- Igen.
- Már nincs ilyen.
- Látja, mi meglehetősen rosszul ismerjük Szibériát.
- El kell jönni, meg kell nézni.

6 Rial: a forintnak megfelelő pénzegység több arab államban.

Tanácsoltam neki, hogy ismerkedjen meg az ottawai barátommal, aki különböző szibériai projekteken dolgozik. Így el lehet jutni Szibériába. Meg tudom adni az elérhetőségét. Seleste rábólintott. Aztán óvatosan elhúzta a kezét. Elengedtem kecses kézfejét. Belenézett az éjszaka sötétjébe, és megkérdezte:

- Elmegyünk?
- Egy pillanat...

Még volt egy nap a márciusból. A déli féltekén minden fordítva van – ez nyári hónap. De csodálatos a nyár az Atlanti-óceán partvidékén. A nyár minden oldalról átölel melegével, kékségével, zöldjével és az egzotikus föld illataival. Felemeltem a poharamat, s ezt mondtam:

- A Márciusi Selestére!
- Köszönöm! – mosolygott.

Kiittuk a poharunkat. Most már csak a februárt kell megjegyezni, mondta Seleste. Ami így hangzik majd: „A Februári Kettőnkre!” Miért éppen februári? Mert minden év februárjában rendezik meg a hatalmas riói karnevált. A szamba-dromon dobszó kíséretében két álló napon át énekel és szambázik egész Brazília. Beleértve a sok-sok vendéget, turistát is. Jó, akkor találkozunk egy év múlva februárban a karneválon, mondtam a lánynak...

Ráérősedem mentünk, sétáló léptékkal. És csendben beszélgettünk, mintha féltünk volna megzavarni a város fölötti sűrű sötétséget. Kézen fogtam. És nagy ujjammal, mintha mélyíteni akarnám, simogatni kezdtem tenyerében az életvonalat. Most nem húzta el a kezét. Lehet, hogy elvarázsolta, sőt talán meg is rémítette egy kicsit a déli éjszaka. Gyorsan ért véget, és nagyon sötét volt. Ahol nem volt világítás, mintha csak kiszúrták volna az ember szemét, semmit sem lehetett látni. A baszszus hangon sóhajtozó óceán és az indigósötét éjszaka csak fokozta az emberben azt az érzést, hogy a világ hetedik csodája, Rio de Janeiro titokzatos, sejtelmes város. És cseppet sem véletlenül öröködik éjjel-nappal áldásra emelt kézzel a harmincnyolc méter magas Krisztus-szobor a város fölötti hegyfok magasából.

Végre elértünk a szállodánkig. Odamentünk a recepcióhoz, elvettük a kulcsainkat. Aztán állodogáltunk egy kicsit a hallban. Ujjaimat megint végigvezettem tenyerének életvonalán. Megrebbent a szempillája. Egymás szemébe néztünk. Késő volt. Seleste megszólalt:

- Fáradt vagyok...

Észrevétlenül repült el a hét.

A konferencia ment a maga rendjén. Konzultációk, sajtótájékoztatók, szekcióülések, kerekasztal-tárgyalások, kulturális programok, fogadások és hasonlók. Selestével szinte minden nap találkoztunk. Előfordult, hogy kávészünetben leültünk egy sarokban, és csön-

desen beszélgettünk. Ha tehattük, együtt mentünk vacsorázni. Esténként éjszakába nyúlóan dolgozott. És ritkán vette fel a telefont a szobájában.

Vasárnapra Rio de Janeiro-i városnézést hirdettek. Az érdeklődők három különböző csoportba iratkozhattak fel még a hét elején. Az egyik csoport a hegy legmagasabb csúcsára látogat, a Krisztus-szoborhoz. A másik a botanikus kertbe. A harmadik pedig a „Remény” Gyárral ismerkedik meg – a szegény kerületek, pontosabban a nyomornegyedek életével. Hogy hogyan élnek a gazdagok – tudtam. De, hogy hogyan a szegények – azt nem. Ezért elhatároztam, hogy megnézem az egyszerű nép életét. Annál is inkább, mivel minden ország igyekszik a szebbik arcát mutatni. Így „a nép életét” egyszerűen nem is láthatja az idegen.

Vasárnap reggel lementem a hotel halljába, ahol a kirándulás résztvevői gyülekeztek. Lassanként szállingóztak az emberek. Elsőként, természetesen, Selestét vettem észre. Ma egészen sportos volt. A falnál állt, mellén keresztbe tett kézzel, és mintha repülni készülné, könnyedén rugózott fehér sportcipőjének ruganyos talpán. A sarkától az orráig. Az orrától a sarkáig. Világos farmernadrág volt rajta, rövid ujjú világos ing. Homlokán a napszemüveg.

Üdvözöltük egymást. Bementünk a bárba, ahol az autóbuszra várva megittunk egy csésze kávé.

Megjöttek a buszok, beszálltunk. A nyomornegyedek persze nem az óceán üdülőkörzetében voltak, hanem távol a parttól. Ott fullasztó meleg volt. Valamiféle vállalat öreg épülettömbje volt a „Remény” Gyár. Egy javítóműhelyt és egy szuvenirkészítő céhet nyitottak benne. A hatalom így igyekezett enyhíteni a munkanélküliségen a bennszülöttek körében. A gyár megtekintése után girbe-gurba, kövezetlen mellékutcákon keresztül vittek bennünket a szegénynegyed belsejébe. Balról és jobbról szinte egymásra épített egyemeletes házak. Mi a legmegfelelőbb szó rájuk, nem tudom. Házak? Viskók? Kalyibák? A fal derékig ér, aztán a tetőig semmi, legjobb esetben függöny takarja az ürességet. A tetőket részben pala fedi, részben valami más. Lehet, hogy furnérlemez. Lehet, hogy kartonpapír, de lehet, hogy gumi. Szemmel láthatóan nem volt különösebb szükség arra, hogy befedjék a falakat, ahogy engem tájékoztattak, itt télen is plusz húsz fok van, nyáron pedig harminc. Elvértve azért kétemeletes házakat is lehet látni ablakokkal és teli falakkal. Ezekben vélhetően a nép tehetősebb rétege lakik.

A város fiatal, zöld egyenruhás szociális munkásai kísérték bennünket. Ők voltak az őrző-védőink és tolmácsaink is egyben. Az egyik újdonsült ismerősöm a fülembé súgta, hogy amikor Latin-Amerika sok országában a diktátorok uralkodása alatt volt katonaság, tel-

jes volt a rend. Amikor megszüntették a katonaságot, felvirágozott a bűnözés, a kábítószerezés, a prostitúció és más egyéb. Tehát – erre most gondoltam először – a diktatúrának is lehet valami haszna? Egyébként a demokráciák alatt Oroszországban is ugyanez történt. Minden országnak magának kell eldöntenie, hogyan akar élni. Milyen irányba akar fejlődni. Hogyan győzi le saját történelmének zavaros korszakait. Kinek a diktatúra, kinek az abszolutizmus, kinek a demokrácia...

Bekéredzkedtem egy fal nélküli házba. Laura, a zöld egyenruhás francia vezetett be. Portugálul beszélt a barna bőrű házigazdával. Az pedig beengedett bennünket a konyhájába. Az első kis helyiség – a konyha. Asztal és egy tűzhely. Tovább egy vékonyka válaszfal egy ajtónyílással. Ott van a másik helyiség, a szoba. Egy öreg ült benne, a díványon egy középkorú férfi feküdt. Egy kisképernyős televíziót néztek. Űgyet sem vetettek a hivatalos vendégekre. Mintha ott sem lettünk volna. Minden bútor, berendezés szegényes. Kiderült, egy hét-nyolc tagú család lakott itt.

Megköszöntük a házigazdának, és továbbmentünk.

Bár szegény a nép, de vidám, egészséges a lelke. Lehet, hogy a meleg klíma és a párás Atlanti-óceán fokozza a hangulatot. Egy térre emlékeztető tenyérnyi helyen a fonográf hangjára átszellemülten táncolt a tömeg, szambázott. Akarva-akaratlanul is jön a gondolat: nem csak kenyérrel él az ember.

Körülnéztem. Seleste volt az utolsó. Vagy tíz félmeztelen gyerek vette körül. A lányok fogták a kezét. Hogyan, milyen nyelven társalogtak – számomra titok. Nem gondolom, hogy a putrik kis lakói tudtak volna angolul vagy franciául. Egyébként nyelv nélkül is szöveghet őszinte barátság.

Végül a buszokhoz vezettek bennünket.

Seleste az ablaknál ült. A gyerekek integettek neki. Amikor elindult az autóbusz, a poros út szélén szaladva jó darabig kísérték a fehér arcú barátnőjüket.

Némán utaztunk a hotelig. Önkéntelenül eszembe jutott, hogy a konferencián az egyik ismert oroszországi ökológus felszólította a harmadik világbeli országokat: oldják meg a lakosság problémáit. Ha megoldják, akkor semmilyen problémánk nem lesz a XXI. században. De ma nem volt ott velünk a nyomornegyedben.

A hotelben beültünk a bárba Selestével. Kólát rendeltünk jéggel. Itt az óceán partján kicsit frissebb volt a levegő. Szinte nem is éreztük a fullasztó hőséget. Különösen este. Bár a hőmérő minden nap harmincat mutatott. A bárban rendszerint kifogástalanul működött a légkondicionáló berendezés.

Seleste rám emelte a szemét, hallgatott, majd megszólalt:

– Hogyan kezdődik egy napja Rióban?

– Igen korán kelek. Kimegyek a strandra. Felnézek a fehér Krisztus-szoborra a hegyen. Aztán elmerülök az óceánban.

– És hogyan fejezi be a napot?

– Ha mindennel végeztem – ez általában késő estébe nyúlik –, lemegyek a partra. Felnézek a fehér Krisztus-szoborra. Aztán megmártózom az óceánban.

– Így megy ez minden nap?

– Majdnem minden nap.

– Ma is?

– Igen.

– Lemehetnék ma magával az óceánhoz?

– Persze.

– Otthon leszek.

– Rendben van, majd felhívom.

Üldögéltünk még egy darabig, aztán ki-ki ment a maga szobájába.

Éjfélkor felhívtam Selestét. A hallban találkoztunk, és lementünk az óceánhoz, az Ipanema-Bridge-re. Így hívták a városnegyedünkkel szembeni strandrészt. Ilyenkor csaknem teljesen kihalt. Csak a boltok világítanak a gyalogút mentén, ahol az asztaloknál, a napernyők alatt a rendszeresen elkéső turisták ülnek, meg a törzsvendégek. Jobbra fordultunk, és a strand végéhez tartottunk, a sziklához. Három szikla magasodott ott az óceánban, egészen közel a parthoz – mint pogány isten-szobrok. A legmagasabb közepén. A másik kettő kétoldalt – picivel alacsonyabbak. Szentháromság. Megálltunk velük szemben. Először a fehér Krisztust kezdtük el keresni a hegytetőn. Éjszaka igen erős reflektorokkal volt megvilágítva, és sárgásan világított áldásra emelt kézzel. Némán álltunk. Aztán visszamentünk az óceánhoz.

Az óceán basszus hangon lélegzett. Mintha mondani akart volna nekünk valamit. De mi nem értettük őt. Ezt érezte is, ezért haragosan, sértődötten zúgott hatalmas hullámaival.

Seleste a tenger hangját hallgatta, rövid világos köpenyben állt elgondolkodva a hullámtörőnél. Maga volt az éjszakai titokzatosság. Benne találkozott, szeszélyesen összegabalyodott, démonian játszott, és kérlelhetetlen örök harcban összefonódott az óceán felől szűrődő indigófekete sötétség meg a part menti sugárút felől visszatükröződő fényesség. Aztán, mintegy felocsúdva ebből az álomból, felemelte a fejét, felém fordult, és ezt mondta:

– Itt az ideje, hogy belemerüljünk!

Ledobtam a trikómat. Bementem a kellemesen meleg vízbe, és elmerültem a csapkodó hullámokban. Előbukkantam, és lassan úszni kezdtem a sziklák felé.

Aztán indultam vissza. Amikor homokot éreztem a talpam alatt, felálltam, és néztem a part felé. Seleste csak állt a távoli strandlángok sápadt fényében megvilágítva, ugyanabban a pózban, amilyenben akkor volt, amikor beúsztam az óceánba. Integtettem neki, jelezvén: gyere, vár az óceán, ússz ide hozzám. De nem mondtam semmit. Úgysem hallaná meg szavaimat a víz zúgásában. Megint elmerültem. Addig maradtam a víz alatt, ameddig csak bírtam. Feljöttem a víz színére, megint odaúsztam a sziklákhöz. És ekkor megéreztem a vállamon Seleste kezét. Vállaimba kapaszkodva úszott. Együtt úsztunk, s győztük le a szembejövő hullámokat. Úgy tűnt, hogy az egész óceánt legyőztük. Aztán felé fordultam. Ekkor hátba vágott egy hullám, s összeütődött a homlokunk. Felnevetett. A második hullám fejtől betakart bennünket. Mentünk a víz alatt. És éreztem ajkának édeskés-sós ízét. Elfogyott az oxigén. Testét átölelve kalimpáltam a lábammal, és húzni kezdtem kifelé. Felbukkantunk, kapkodtuk a levegőt. Kezem észrevette, hogy nincs rajta melltartó. Nincs ebben semmi különös, nyugaton ez elfogadott dolog. Emlékszem, Oslóban tavasszal a parkban, a zöld fűben a Királyi Palota mellett bikini felső nélkül napoznak a lányok... Egy újabb hullám ismét betakart bennünket. Ekkor a derekát átkarolva húztam ki a vízből. Ez alkalommal a kezem azt súgta, hogy bikini alsó sincs rajta. Olyan eredendően természetes-meztelen volt, mint a tenger. Ebben a természetességben volt az ő bája. Kibukkanva habzsoltuk a levegőt, és tettünk néhány karcsapást a part irányába, aztán szorosán ölelkezve újból a hullámok alá buktunk, a víz alá. Nagyon jó volt a víz alatt. Egész testemmel éreztem, milyen erős, égető lángsugárral hatol belém. Kínzóan fájdalmas volt, ugyanakkor kellemes. Az óceán pedig gyengéden lökdösött bennünket a part felé. Fent és lent. Lent és fent. Megszűnt számunkra az idő. Nem tudtuk, mennyi ideig játszottunk az óceánnal. Végül a parton találtuk magunkat. Természetes valóságunkban feküdtünk a puha homokszemekben, és a futó hullámok melengették talpukat. Akár egy meleg pelyhetakaró – takart be bennünket a déli éjszaka sötétje. Az óceán pedig egyre csak suttogetta, suttogetta a csodálatos, mámorító szavakat. És ez előtt az égi meg óceáni-földi örökkévalóság előtt mi is örökkévalónak és halhatatlannak éreztük magunkat.

Megállt az idő, többé nem létezett számunkra. És nem létezett más rajtunk kívül a földkerekségen.

Amikor az óceán fölött pirkadni kezdett, Seleste felém fordult, s így szólt:

- Olyanok vagyunk, mint két porszem az óceánban...
- Nem, nem porszemek – ellenkeztem.
- Kövecskék?

- Nem.
- Kövek?
- Nem.
- Sziklák? Sziklatömbök?
- Ez már közelebb van az igazsághoz – hagytam rá. Ő hallgatott, aztán így szólt:
- De hisz a sziklák is porszemekké változnak.
- Igen – válaszoltam. – De aztán a porszemekből születnek a sziklák...
- Ez jobban tetszik nekem – mondta Seleste.
- Nekem is – mosolyogtam.

A napfelkelte könyörtelenül visszatért bennünket a földi valósághoz. Pontosabban a Rio de Janeiró-i valósághoz.

A konferencia utolsó hete úgy repült el, mint egyetlen nap. Mégis minden hivatalos elfoglaltságom háttérbe szorult. Pedig sok esemény volt. Helikopteren megérkezett Brazília köztársasági elnöke. Először ő lépett fel. Aztán a felesége. Igaz, már a kisteremben.

Néhány napra Mihail Gorbacsov is eljött Rajsza Makszimovnával. Itt ugyanolyan népszerű volt Gorbacsov, mint korábban. A helyi biztonsági szolgálat tagjai kézen fogták őt, kis éket építve ügyesen és gyorsan kivezetették a tömegből. A „Seraton” egyik lakosztályára vitték a házaspárt. Itt mulatságos eset történt velük. Roy valamiért a huszonhatodik emeletre tartott. Egy liftben utazott Gorbacsovékkal. A lift beragadt két emelet között. Öt-hat percet kellett várni, hogy kiszabadítsák őket. Roy déli temperamentummal mesélte és imitálta, hogy ki hogyan reagált a kényeszerű helyzetre. Maga Gorbacsov nyugodt volt. Csak kis számú kísérete és a testőre nyugtalankodott. De legjobban Raisza Makszimovna idegeskedett. Kezét tördelve fel s alá járkált a viszonylag nagy liftfülkében, egész idő alatt beszélt, követelt valamit. Valószínű, ha Roy hazatér Teguszigalpába, élete végéig emlegetni fogja ezt a történetet a Gorbacsov házaspárral.

A Rio de Janeiró-i élet folyt a maga medrében...

Minél jobban közeledett a konferencia zárása, annál gyorsabban repült az idő. Reggelenként együtt hagytuk el a Seront Selestével, de esténként más-más időben értünk vissza. Rendszerint felhívtuk egymást. És elmentünk valahova vacsorázni. Bár szokás szerint nem volt semmi szabadideje. Mindenki szándékozott megnézni a Nemzeti Múzeumot. Végül senki sem ment el.

Eljött a szombat reggel, elutazásom reggele. Én Londonon keresztül repültem Moszkvába. Seleste még ott maradt néhány napra. Az ő gépe Chicagóba ment. Ott kellett átszállnia az edmontoni gépre. Abban állapodtunk meg, hogy a következő reggel felhívom Oroszországból a szibériai projektek végett Ottawában.

Még egy pillantást vettem a szobámra, és az összekapolt útitáskámmal elindultam lefelé. Itt már gyülekeztek a konferencia azon résztvevői, akik Londonon keresztül repültek: Európa, Ázsia és Észak-Afrika egy része. A hotel tompán zsongott, mint az óceán partjára futó hullámok.

Seleste lejött a hallba, és könnyed járásával, szinte a padlót sem érintve elindult felém. Megállt előttem. Némán néztük egymást. Úgy tűnt, mintha a zsongó hotel egy pillanatra elnémult volna. Mindenesetre a mi „kis körünk” érdeklődéssel és kíváncsian szegezte ránk a tekintetét. Némán átkaroltam Seleste vállát, magamhoz húztam, megcsókoltam, fogtam a táskámat, és kimentem a hotelből.

Sokáig repültünk Londonig, tizenegy órát. A légitársaság folytatódott a konferencia. Persze már nem hivatalosan. Nem unatkozott senki. Az egyik kontinens elbúcsúzott a másiktól. Az egyik ország a másiktól. Hálás

voltam az enyéimnek, amiért senki sem háborgatott engem. Szomorú voltam. A Rio de Janeiro-i képek peregettek előttem. Leginkább Selestéről.

A következő reggelen, Moszkvába érkezésem után felhívtam Selestét. Kitűnő volt a vonal, tisztán hallható. Megadtam neki az ottawai barátom telefon- és faxeszmát. Aztán megkérdeztem:

– Hogy van a Januári Folyó?

– Vár téged! – mondta.

Elbúcsúztunk. Némán megvártam, amíg ő teszi le a kagylót.

Egy év múlva levél jött tőle. A levelet utóirat zárta: „Ikreim születtek. Két fiú. Mekkora boldogság!”

És valóban, levelének minden betűje boldogsággal lélegzett.

1997–2000

Nagy Katalin fordítása

Ajpin, Jeremej (1948) Hanti író, a Hód nemzetség tagja az Aganparti Varjogan faluban (Hanti-Manysi Nemzetiségi Körzet) született ősi vadász-halász családban. Iskolái: Hanti-Manszijszki Pedagógiai Főiskola (1971), Gorkij Irodalmi Főiskola (Moszkva, 1976). Szolgált a Szovjet Hadseregben, dolgozott varjogáni vadgazdaságban, az olajfúrótoronynál, vasútvonal építésén; volt tudósító a Hanti-Manysi Körzeti Rádió és Televízióánál. 1981-től tagja az Orosz Írószövetségnek. Anyanyelvén, szurguti hanti nyelvjárásban és oroszul ír. 2002 óta az autonóm körzet parlamentjének alelnöke és az északi őshonos népek képviselői testületének elnöke.

Fontosabb művei: *V ovsidanyii pervogo sznyega* (Az első hó várása, 1979); *V tyenyi sztarogo kedra* (Az öreg cédrus árnyékában, 1981); *Ja szlusaju zemlju* (Hallgatom a földet, 1983); *Hanti, ili zvezda utrennyej zari* (A hantik, avagy a Hajnalcsillag, 1990); *Kljatvopresztupnyik*

(Az esküszegő, 1995); *Osztyáckij bunt* (Hanti felkelés, 2000); *Bozsja Matyer v krovavih sznyegah* (Szűzanya a véres havon, 2002).

Magyarul megjelent művei: *Farkasok*; *Hattyúdal* (Alföld, 1980/8. sz.), *A tajga mélyén* (Új Auróra 1983/2.), *Ugorföld dalai* (Szovjet Irodalom, 1985/6.), *A föld fájdalma* (Magyar Nemzet, 1986/139. sz.), *Kismadár a fejen* (In.: Nagy Katalin: *Hét határon hallik híros daru hangja*, 1994), *A hamvadó tűznél* (Larus, 1998); *Ősz motívumok: Hol vagy, te, ősz; Ősz a városodban; Az én hercegnőm* (Magyar Napló, 2002. január); *Repülés a mélybe*. (In: *Repülés a mélybe*. Hanti, komi, lapp, manysi, mari, udmurt és vepsze novellák. Magyar Versmondásért Alapítvány 2006); *Szűzanya a véres havon* (Magyar Napló, Bp., 2003). *A hantik, avagy a Hajnalcsillag* (Magyar Versmondásért Alapítvány, Bp., 2008). Az itt közölt írás kéziratát a szerzőtől kapta a fordító.

Hanti bálványistenség (Nagy Katalin felvétele)